॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

देवासुराः संयंत्ता आस्नते न व्यंजयन्त् स एता इन्द्रंस्तुनूरंपश्यत्ता उपाधत्त् ताभिर्वे स तुनुवंमिन्द्रियं वीर्यमात्मन्नंधत्त् ततो देवा अभवन्यरासुरा यदिन्द्रतुनूरुंपदधाति तुनुवंमेव ताभिरिन्द्रियं वीर्यं यजमान आत्मन्धत्तेऽथो सेन्द्रंमेवाग्निश् सर्तनुं चिनुते भवत्यात्मना परास्य भ्रातृंव्यः (१)

भ्वति यज्ञो देवेभ्योऽपाँकामृत्तमंवरुधं नाशंक्रुवन्त एता यज्ञतनूरंपश्यन्ता उपांदधत् ताभिवै ते यज्ञमवांरुन्थत् यद्यंज्ञतनूर्रुपदधांति यज्ञमेव ताभिर्यजमानोऽवं रुन्धे त्रयंस्त्रिश्शतमुपं दधाति त्रयंस्त्रिश्शुद्धै देवतां देवतां एवावं रुन्धेऽथो सात्मानमेवाग्निश् सर्तनुं चिनुते सात्मामुष्मिं ह्योके (२)

भ्वति य एवं वेद ज्योतिष्मतीरुपं दधाति ज्योतिरेवास्मिन्दधात्ये अग्निश्चितो ज्वंलिति ताभिरेवेन् समिन्द्ध उभयोरस्मे लोकयोज्योतिर्भवति नक्षत्रेष्टका उपं दधात्येतानि वै दिवो ज्योती एषि तान्येवावं रुन्धे सुकृतां वा एतानि ज्योती एषि यन्नक्षंत्राणि तान्येवाप्रोत्यथों अनूकाशमेवेतानि (३)

ज्योती १षि कुरुते सुवर्गस्यं लोकस्यानुंख्यात्यै यथ्स १स्पृष्टा उपद्ध्याद्वृष्ट्यं लोकमपि दध्यादवंर्षुकः पूर्जन्यः स्यादस १स्पृष्टा उपं दधाति वृष्ट्यां एव लोकं कंरोति वर्षुंकः पूर्जन्यों भवति पुरस्तांदुन्याः प्रतीचीरुपं दधाति पृश्चादुन्याः प्राचीस्तस्मांत्प्राचीनांनि च प्रतीचीनांनि च नक्षंत्राण्या वंर्तन्ते॥ (४)

भार्त्वयो लोक पुवैतान्येकंचत्वारिश्शव॥——[१] ऋतुव्यो उपं दधात्यृतूनां क्रृह्यैं द्वंद्वमुपं दधाति तस्मांद्वंद्वमृतवो-

ऽधृंतेव वा एषा यन्मध्यमा चितिर्न्तिरिक्षमिव वा एषा द्वंद्वम्न्यासु चितीषूपं दधाति चतंस्रो मध्ये धृत्यां अन्तःश्लेषणं वा एताश्लितीनां यहंत्व्यां यहंत्व्यां उपदधाति चितीनां विधृत्या अवंकामनूपं दधात्येषा वा अग्नेयोंनिः सयोनिम् (५)

एवाग्निं चिनुत उवाचे ह विश्वामित्रोऽदिदिध्स ब्रह्मणात्रं यस्यैता उपधीयान्ते य उं चैना एवं वेदिति संवध्सरो वा एतं प्रतिष्ठायै नुदते यौऽग्निं चित्वा न प्रतितिष्ठति पञ्च पूर्वाश्चितयो भवन्त्यथं पृष्ठीं चितिं चिनुते षड्वा ऋतवं संवध्सर ऋतुष्वेव संवध्सरे प्रतिं तिष्ठत्येता वै (६)

अधिपत्नीर्नामेष्टंका यस्यैता उपधीयन्तेऽधिपतिरेव संमानानंं भवित यं द्विष्यात्तम्पदधंद्धायेदेताभ्यं एवैनं देवतांभ्य आ वृंश्चिति ताजगार्तिमार्च्छ्त्यिङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यन्तो या यज्ञस्य निष्कृतिरासीत्तामृषिभ्यः प्रत्यौहृन् तिद्धरंण्यमभवद्यद्धिरण्यश्वल्कैः प्रोक्षिति यज्ञस्य निष्कृत्या अर्थो भेषजमेवास्मै करोति (७)

यद्ग्राम्याणां पशूनाम् (९)

अथों रूपेणैवैन् समर्धयत्यथों हिरंण्यज्योतिषैव सुंवर्गं लोकमेंति साह्स्रवंता प्रोक्षंति साह्स्रः प्रजापंतिः प्रजापंतेराह्यां इमा में अग्न इष्टंका धेनवंः सन्त्वत्यांह धेन्रेवैनाः कुरुते ता एनं कामद्र्यां अमुत्रामुष्मिं लोक उपं तिष्ठन्ते॥ (८)

सर्वोनिमेता वै कंग्रेत्येकान्नचंत्वारि श्वाची — [२] रुद्रो वा एष यद्ग्निः स एतर्हि जातो यर्हि सर्विश्चितः स यथा

वृथ्सो जातः स्तनं प्रेप्सत्येवं वा एष एतर्हि भाग्धेयं प्रेप्संति तस्मै यदाहुंतिं न जुंहुयादेष्वर्यं च यजमानं च ध्यायेच्छतरुद्रीयं जुहोति भाग्धेयेंनैवैन शमयित नार्तिमार्च्छत्यध्वर्युनं यजमानो

पर्यसा जुहुयाद्ग्राम्यान्पशूञ्छुचार्पयेद्यदांर्ण्यानांमार्ण्याञ्जेर्तिलयव वा जुहुयाद्गेवीधुकयवाग्वां वा न ग्राम्यान्पशून् हिनस्ति नार्ण्यानथो खल्वाहुरनांहुतिर्वे जुर्तिलाश्च गुवीधुंकाश्चेत्यंजक्षीरेणं जुहोत्याग्नेयी

खल्वांहुरनांहुतिवैं जर्तिलांश्च ग्वीधुंकाश्चेत्यंजक्षीरेणं जुहोत्याग्नेयी वा एषा यद्जाहुंत्यैव जुंहोति न ग्राम्यान्पशून् हिनस्ति नार्ण्यानङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यन्तेः (१०) अजार्यां घर्मं प्रासिश्चन्थ्सा शोचंन्ती पर्णं परांजिहीत सो ३-

ऽर्कोऽभवृत्तदर्कस्यांर्कृत्वमंर्कपूर्णेनं जुहोति सयोनित्वायोदङ्गिष्ठं अहोत्ये वै रुद्रस्य दिख्स्वायांमेव दिशि रुद्रं निरवंदयते चरुमायामिष्टंकायां जुहोत्यन्तत एव रुद्रं निरवंदयते त्रेधाविभक्तं जुहोति त्रयं इमे लोका इमानेव लोकान्थ्समावंद्वीर्यान्करोतीयत्यग्रे जुहोति (११)

अथेयृत्यथेयंति त्रयं इमे लोका एभ्य एवैनं लोकेभ्यंः शमयित तिस्र उत्तरा आहुंतीर्जुहोति षट्थ्सम्पंद्यन्ते षड्ढा ऋतवं ऋतुभिरेवैन शमयित यदंनुपरिकामं जुहुयादंन्तरवचारिण श्र रुद्रं कुर्यादथो खल्वांहुः कस्यां वाहं दिशि रुद्रः कस्यां वेत्यंनुपरिकामंमेव होत्व्यंमपंरिवर्गमेवैन शमयित (१२)

एता वै देवताः सुवृग्यां या उत्तमास्ता यजमानं वाचयित् ताभिरेवैन र् सुवृगं लोकं गमयित् यं द्विष्यात्तस्यं सश्चरे पंशूनां न्यंस्येद्यः प्रथमः पृशुरंभितिष्ठंति स आर्तिमार्च्छंति॥ (१३)

प्रशृनं यन्तोऽत्रं ज्होत्यपंरिवर्गमेवेन श्यमयति त्रिश्यचं॥———[३]
अश्मन्नूर्ज्मिति परि षिश्चति मार्जयंत्येवैन्मथों तर्पयंत्येव स
एनं तृप्तोऽक्षुंध्यन्नशोंचन्नमुष्मिं ह्लोक उपं तिष्ठते तृप्यंति प्रजयां
प्रशुभिर्य एवं वेद तां न इष्मूर्जं धत्त मरुतः सश्रराणा इत्याहान्नं
वा ऊर्गन्नं मुरुतोऽन्नमेवावं रुन्धेऽश्म इंस्ते क्षुद्मं ते शुक् (१४)

ऋच्छुतु यं द्विष्म इत्यांह् यमेव द्वेष्टि तमंस्य क्षुधा चं शुचा चांपियति त्रिः पंरिषिञ्चन्पर्येति त्रिवृद्वा अग्निर्यावांनेवाग्निस्तस्य शुच ५ शमयति त्रिः पुनः पर्येति षट्थ्सं पंद्यन्ते षड्वा ऋतवं ऋतुभिरेवास्य शुच ५ शमयत्युपां वा पुतत्पुष्पं यद्वेतसों ऽपाम् (१५)

शरोऽवंका वेतसशाखया चावंकाभिश्च वि कंर्ष्त्यापो वै शान्ताः शान्ताभिरेवास्य शुचर शमयित यो वा अग्निं चितं प्रथमः पश्ररिधिकामंतीश्वरो वै तर शुचा प्रदहो मण्डूकेन वि कंर्षत्येष वै पंशूनामंनुपजीवनीयो न वा एष ग्राम्येषुं पशुषुं हितो नार्ण्येषु तमेव शुचापंयत्यष्टाभिर्वि कंर्षति (१६)

अष्टाक्षंरा गायत्री गांयत्रौंऽग्निर्यावांनेवाग्निस्तस्य शुच शमयति पावकवंतीभिरत्रुं वै पांवकोऽत्रेनैवास्य शुच शमयति मृत्युर्वा एष यद्ग्निर्ब्न्षाण एतद्रूपं यत्कृष्णाजिनं कार्ष्णी उपानहावुपं मुश्चते ब्रह्मंणैव मृत्योरन्तर्धत्तेऽन्तर्मृत्योर्धत्ते-ऽन्तर्न्नाद्यादित्यांहुर्न्यामुंपमुश्चतेऽन्यां नान्तः (१७)

पुव मृत्योर्धत्तेऽवान्नाद्य र रुन्धे नमंस्ते हरंसे शोचिष इत्यांह नम्स्कृत्य हि वसीया र समुप्चरंन्त्यन्यं ते अस्मत्तंपन्तु हेतय् इत्यांह् यमेव द्वेष्ट्रि तमंस्य शुचार्पयित पावको अस्मभ्य र शिवो भ्वेत्याहान्नं व पांवको उन्नमेवार्व रुन्धे द्वाभ्यामि कामित् प्रतिष्ठित्या अपुस्यंवतीभ्या र शान्त्यै॥ (१८)

शुग्वेंतुसोंऽपामष्टाभिर्विकंर्षति नान्तरेकान्नपंश्चाशचं॥______

v1

नृषदे विडिति व्याघारयति पुङ्ग्याहुंत्या यज्ञमुखमा रंभतेऽक्ष्णया व्याघारयति तस्मादक्ष्णया पुशवोऽङ्गानि प्र हंरन्ति प्रतिष्ठित्यै हंन्युर्विडित्यांह प्रोक्षंमेव वर्षद्वरोति नास्यं यातयांमा वषद्वारो भवंति न यज्ञ र रक्षा रेसि प्रन्ति हुतादो वा अन्ये देवाः (१९) अहुतादोऽन्ये तानंग्निचिदेवोभयांन्प्रीणाति ये देवा देवानामितिं द्र्या मंधुमिश्रेणावों क्षति हुतादंश्चेव देवानंहुतादंश्च यज्ञंमानः प्रीणाति ते यज्ञंमानं प्रीणन्ति द्र्येव हुतादंः प्रीणाति मधुषाहुतादों ग्राम्यं वा एतदन्तं यद्दध्यांरण्यं मधु यद्द्या मंधुमिश्रेणावोक्षंत्युभयस्यावंरुद्धे ग्रुमुष्टिनावों क्षति प्राजापत्यः (२०)

यद्वेषद्भुर्याद्यातयांमास्य वषद्वारः स्याद्यन्न वंषद्भुर्याद्रक्षारंसि युज्ञर

चतुर्थः प्रश्नः (काण्डम् ५)

वै ग्रुंमुष्टिः संयोनित्वाय द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्या अनुपरिचार्मवौक्षत्यप् वि वा एष प्राणैः प्रजयां पृशुभिर्ऋध्यते यौऽग्निं चिन्वन्नंधिकामंति प्राण्दा अपानदा इत्यांह प्राणानेवाऽऽत्मन्धंत्ते वर्चोदा वंरिवोदा इत्यांह प्रजा वै वर्चः पृशवो वरिवः प्रजामेव पृशूनात्मन्धंत्त इन्द्रों वृत्रमंहन्तं वृत्रः (२१)

हृतः षोंड्शभिर्भोगैरसिनाथ्स एताम्भ्रयेऽनींकवत् आहुंतिमपश्यत्तामंजुहोत्तस्याग्निरनींकवान्थ्स्वेनं भाग्धेयेन प्रीतः षोंडश्धा वृत्रस्यं भोगानप्यंदहद्वैश्वकर्मणेनं पाप्मनो निरंमुच्यत् यद्ग्रयेऽनींकवत् आहुंतिं जुहोत्यग्निरेवास्यानींकवान्थ्स्वेनं भाग्धेयेन प्रीतः पाप्मान्मपिं दहति वैश्वकर्मणेनं पाप्मनो निर्मुच्यते यं कामयेत चिरं पाप्मनः (२२)

निर्मुच्येतेत्येकैकं तस्यं जुहुयाचिरमेव पाप्मनो निर्मुच्यते यं कामयेत ताजक्पाप्मनो निर्मुच्येतेति सर्वाणि तस्यानुद्रुत्यं जुहुयात्ताजगेव पाप्मनो निर्मुच्यतेऽथो खलु नानैव सूक्ताभ्यां जुहोति नानैव सूक्तयोंर्वीर्यं दधात्यथो प्रतिष्ठित्ये॥ (२३)

देवाः प्रांजापुत्यो वृत्रश्चिरं पाप्पनंश्चलारिष्ट्रशर्च॥——————[५]

उदेनमुत्तरां न्येतिं समिध् आ दंधाति यथा जनं यतेंऽवसं

करोति ताहगेव तित्तस्य आ दंधाति त्रिवृद्धा अग्निर्यावांनेवाग्निस्तस्मै भाग्धेयं करोत्यौदुंम्बरीर्भवन्त्यूर्ग्वा उंदुम्बर् ऊर्जमेवास्मा अपि दधात्युदुं त्वा विश्वं देवा इत्यांह प्राणा वै विश्वं देवाः प्राणैः (२४)

एवैन्मुद्यंच्छ्तेऽग्रे भरंन्तु चित्तिंभि्रित्यांह् यस्मां एवैनं चित्तायोद्यच्छंते तेनैवैन् समर्धयित् पश्च दिशो देवींर्य्ज्ञमंवन्तु देवीरित्यांह् दिशो ह्येषोऽनुं प्रच्यवतेऽपामंतिं दुर्मतिं बाधंमाना इत्यांह् रक्षंसामपंहत्यै रायस्पोषं यज्ञपंतिमाभजंन्तीरित्यांह पृशवो वै रायस्पोषं (२५)

पुशूनेवावं रुन्धे षुङ्किर्हरित षङ्घा ऋतवं ऋतुभिरेवैन र् हरित द्वे परिगृह्यंवती भवतो रक्षंसामपंहत्ये सूर्यरिष्म्र्र्हरिकेशः पुरस्तादित्यांहु प्रसूत्ये ततः पावका आशिषों नो जुषन्तामित्याहान्नं वै पावकोऽन्नमेवावं रुन्धे देवासुराः संयंत्ता आसन्ते देवा एतदप्रतिरथमपश्यन्तेन वै तेंंऽप्रति (२६)

लोकौ विधृतावनयौर्लीकयोर्विधृत्या अथो दशाँक्षरा विराडन्नं विराड्विराज्येवान्नाचे प्रति तिष्ठत्यसंदिव वा अन्तरिक्षमन्तरिक्षमिवाग्नी अश्मांनं नि दंधाति सत्त्वाय द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै विमानं एष दिवो मध्ये आस्तु इत्याह व्येवैतयां मिमीते मध्यें दिवो निहिंतः पृष्टिञरश्मेत्याहान्नं वै पृष्ट्यन्नम्वावं रुन्धे चतुसृभिरा पुच्छदिति चत्वारि छन्दा रेसि छन्दों भिरेवेन्द्रं विश्वां अवीवृधन्नित्याह

अस्रानजयन्तदप्रतिरथस्याप्रतिरथत्वं यदप्रतिरथं

द्वितीयो होतान्वाहाँप्रत्येव तेन यर्जमानो भ्रातृंव्याञ्जयत्यथो अनेभिजितमेवाभि जंयति दशर्चं भंवति दशाँक्षरा विराड्विराजेमौ

वृद्धिंमेवोपावर्तते वाजांना सत्पतिं पतिम् (२८) इत्याहान्नं वै वाजोऽन्नमेवार्व रुन्धे सुम्नहूर्य्ज्ञो देवा अ र्च वक्षदित्याह प्रजा वै पशवंः सुम्नं प्रजामेव पशूनात्मन्धंत्ते यक्षंदग्निर्देवो देवा अा चं वक्षुदित्यांह स्वृगाकृत्यै वार्जस्य

मा प्रसवेनोंद्राभेणोदंग्रभीदित्यांहासौ वा आंदित्य उद्यनुंद्राभ एष निम्रोचंत्रिग्राभो ब्रह्मंणैवात्मानंमुद्गृह्णाति ब्रह्मंणा भ्रातृंव्यं नि गृंह्णाति॥ (२९)

प्राणैः पोषौऽप्रत्याग्नीधे पतिमेष दर्श च॥_____ प्राचीमन् प्रदिश्ं प्रेहिं विद्वानित्यांह देवलोकमेवैतयोपावंतित

क्रमंध्वमुग्निना नाकुमित्याहिमानेवैतयां लोकान्क्रमते पृथिव्या

सहस्राक्षेत्यांह साह्स्रः प्रजापंतिः प्रजापंतेराह्ये तस्मै ते विधेम् वाजांय स्वाहेत्याहान्नं वै वाजोऽन्नमेवावं (३१) रुन्धे द्रप्नः पूर्णामौद्रंम्बरीः स्वयमातृण्णायां जुहोत्यूर्वे दध्यूर्गुदुम्बरोऽसौ स्वयमातृण्णामुष्यांमेवोर्जं दधाति तस्मादमुतो-

ऽर्वाचीमूर्ज्मुपं जीवामस्तिसृभिः सादयति त्रिवृद्वा अग्निर्यावांनेवाग्निस्त प्रतिष्ठां गमयति प्रेद्धों अग्ने दीदिहि पुरो न इत्यौदुम्बरीमा दंधात्येषा

अहमुद्न्तरिंक्ष्मार्रुहमित्यांहेमानेवैतयां लोकान्थ्समारोहित् सुवर्यन्तो नापेंक्षन्त इत्यांह सुवर्गमेवैतयां लोकमेत्यग्ने प्रेहिं (३०)

पश्चिम्यि कामित पाङ्को यज्ञो यावानेव यज्ञस्तेन सह सुवर्गं लोकमेति नक्तोषासेति पुरोनुवाक्यामन्वाह प्रत्या अग्ने

प्रथमो देवयुतामित्यांहोभर्येष्वेवैतयां देवमनुष्येषु चक्षुंर्दधाति

वै सूर्मी कर्णकावत्येतयां ह स्म (३२)

वै देवा असुंराणाः शतत्र्हाः स्तृ हिन्त् यदेतयां स्मिधंमादधाति वर्ज्ञमेवैतच्छंत्र्रीं यर्जमानो भ्रातृंव्याय प्र हंरति स्तृत्या अछंम्बद्धारं विधेमं ते पर्मे जन्मन्नग्न इति वैकंङ्कतीमा

दंधाति भा एवावं रुन्धे तार संवितुर्वरेण्यस्य चित्रामितिं शमीमयी शान्त्यां अग्निर्वां हु वा अग्निचितं दुहैं ऽग्निचिद्वाग्निं दुहें ताम् (३३)

स्वितुर्वरेण्यस्य चित्रामित्यांहैष वा अग्नेर्दोह्स्तमंस्य कण्वं एव

श्रायसोऽवेत्तेनं ह स्मैन स दुंहे यदेतयां सुमिधंमादधांत्यग्निचिदेव तदिम्नें दुंहे सप्त तें अग्ने सिमधंः सप्त जिह्वा इत्यांह सप्तैवास्य साप्तांनि प्रीणाति पूर्णयां जुहोति पूर्ण इंव हि प्रजापंतिः प्रजा-पंतेः (३४)

आस्यै न्यूंनया जुहोति न्यूंनाद्धि प्रजापंतिः प्रजा असृंजत प्रजाना सृष्ट्यां अग्निर्देवेभ्यों निलायत स दिशोऽनु प्राविंशज्जह्वन्मनंसा दिशों ध्यायेद्दिग्भ्य एवैनमवं रुन्धे दभ्रा पुरस्तां ज्जहोत्याज्येनो परिष्टात्ते जंश्वेवास्मां इन्द्रियं चं सुमीचीं दधाति द्वादंशकपालो वैश्वानरो भंवति द्वादंश मासाः संवथ्सरः संवथ्सरौंऽग्निर्वेश्वानरः साक्षात् (३५)

एव वैश्वानरमवं रुन्धे यत्प्रंयाजानूयाजान्कुर्याद्विकंस्तिः सा युज्ञस्यं दर्विहोमं कंरोति युज्ञस्य प्रतिष्ठित्ये राष्ट्रं वै वैश्वानरो विण्मरुतो वैश्वानुर हुत्वा मांरुताञ्जंहोति राष्ट्र एव विश्वमनुं बभ्रात्युचैर्वैश्वानरस्या श्रांवयत्युपा ५शु मां रुता श्रुंहोति तस्माँ द्राष्ट्रं विशमितं वदित मारुता भंवन्ति मरुतो वै देवानां विशों देवविशेनैवास्मैं मनुष्यविशमवं रुन्धे सप्त भवन्ति सप्तगंणा वै मरुतों गणश एवं विश्वमवं रुन्धे गुणेनं गुणमंनुद्रुत्यं जुहोति विशंमेवास्मा अनुंवर्त्मानं करोति॥ (३६)

अग्ने प्रेह्मवं स्म दुहुं तां प्रजापंतेः साक्षान्मंनुष्यविशमेकंवि॰शतिश्च॥————[७]

वसोधीराँ जुहोति वसौँमें धारांसदिति वा एषा हूंयते घृतस्य वा एनमेषा धारामुष्मिं ह्लोके पिन्वंमानोपं तिष्ठत आज्येंन जुहोति तेजो वा आज्यं तेजो वसोधीरा तेजंसैवास्मै तेजोऽवं रुन्धेऽथो कामा वै वसोधीरा कामांनेवावं रुन्धे यं कामयेत प्राणानंस्यान्नाद्यं वि (३७)

छिन्द्यामिति विग्राह्ं तस्यं जुहुयात्प्राणानेवास्यात्राद्यं विच्छिनत्ति यं कामयेत प्राणानंस्यात्राद्यः सं तन्यामिति सन्तंतां तस्यं जुहुयात्प्राणानेवास्यात्राद्यः सं तनोति द्वादेश द्वादशानि जुहोति द्वादेश मासाः संवथ्सरः संवथ्सरेणैवास्मा अन्नमवं रुन्धेऽन्नं च मेऽक्षंच म इत्यंहितद्वे (३८)

अन्नस्य रूप र रूपेणैवान्नमवं रुन्धेऽग्निश्चं म् आपंश्च म् इत्यांहैषा वा अन्नस्य योनिः सयौन्येवान्नमवं रुन्धेऽर्धेन्द्राणि जुहोति देवतां पुवावं रुन्धे यथ्सर्वेषामुधिमिन्द्रः प्रति तस्मादिन्द्रों देवतानां भूयिष्टभाक्तंम् इन्द्रमुक्तंरमाहेन्द्रियमेवास्मिन्नुपरिष्टाद्दधाति यज्ञायुधानिं जुहोति युज्ञः (३९)

वै यंज्ञायुधानि यज्ञमेवावं रुन्धेऽथों एतद्वै यज्ञस्यं रूप र रूपेणैव यज्ञमवं रुन्धेऽवभृथश्चं मे स्वगाकारश्चं मृ इत्यांह स्वगाकृत्या अग्निश्चं मे घर्मश्चं मृ इत्यांहैतद्वे ब्रह्मवर्चसस्यं रूप र रूपेणैव ब्रह्मवर्चसमवं रुन्धु ऋकं मे सामं च मृ इत्यांह (४०) गर्भांश्च मे वृथ्साश्चं म् इत्यांहैतद्वे पंशूना र रूप र रूपेणैव पृशूनवं रुन्धे कल्पां अहोत्यक्रं प्रस्य क्रस्ये युग्मदयुजे जुंहोति मिथुन्त्वायों त्त्रावंती भवतोऽभिक्रांन्त्या एकां च मे तिस्रश्चं म् इत्यांह देवछन्दसं वा एकां च तिस्रश्चं (४१)

पुतद्वै छन्दंसा रूप रूपेणेव छन्दा इस्यवं रुन्धे

मनुष्यछन्दसं चर्तस्रश्चाष्टौ चं देवछन्दसं चैव मनुष्यछन्दसं चावं रुन्ध आ त्रयंस्त्रि श्वातो जुहोति त्रयंस्त्रि श्वाद्वे देवतां देवतां पृवावं रुन्ध आष्टाचंत्वारि श्वातो जुहोत्यष्टाचंत्वारि श्वादक्षरा जगंती जागंताः पृशवो जगंत्यैवास्मे पृश्नवं रुन्धे वाजंश्च प्रस्वश्चेतिं द्वादशं जुहोति द्वादंश मासाः संवथ्सरः संवथ्सर पृव प्रति तिष्ठति॥ (४२)

वि वे युक्तः सामं च मू इत्यंह च तिम्मवेकात्रपंशायवं॥———[८]
अग्निर्देवेभ्योऽपाँकामद्भाग्धेयमिच्छमांनुस्तं देवा अंब्रुवृत्तुपं नु
आ वर्तस्व हृव्यं नो वहेति सौंऽब्रवीद्वरं वृणे मह्यमेव वांजप्रस्वीयं
जुहवृत्तिति तस्माद्ग्रये वाजप्रस्वीयं जुहृति यद्वांजप्रस्वीयं
जुहोत्यग्निमेव तद्भाग्धेयेन समर्धयृत्यथो अभिषेक एवास्य स

आर्ण्या उभयीषामवंरुद्धा अन्नंस्यान्नस्य जुहोत्यन्नंस्यान्नस्यावंरु औदुंम्बरेण स्रुवेणं जुहोत्यूर्ग्वा उंदुम्बर् ऊर्गन्नंमूर्जैवास्मा

चंतुर्दशभिंर्जुहोति सप्त ग्राम्या ओषंधयः सप्त (४३)

ऊर्जमन्नमवं रुन्धेऽग्निर्वे देवानांमभिषिंक्तोऽग्निचिन्मंनुष्यांणान्तस्मांदग्नि न धांवेदवंरुद्ध इंस्यान्नमन्नमिव खलु वै वुर्षं यद्धावेदन्नाद्याँद्धावेदुपा

उपावंतिते नक्तोषासेतिं कृष्णायैं श्वेतवंथ्सायै पर्यसा जुहोत्यह्रैवास्मै रात्रिं प्र दांपयति रात्रियाहंरहोरात्रे एवास्मै प्रत्ते

कामंमुन्नाद्यं दुहाते राष्ट्रभृतों जुहोति राष्ट्रमेवावं रुन्धे पृङ्गिर्जुहोति षड्वा ऋतवं ऋतुष्वेव प्रतिं तिष्ठति भुवंनस्य पत् इतिं रथमुखे पश्चाहुंतीर्जुहोति वज्रो वै रथो वज्रेंणैव दिशंः (४५) अभि जंयत्यग्निचित ५ ह वा अमुष्मिँ होके वातोऽभि पंवते

वातनामानि जुहोत्यभ्येवैनंमुमुष्मिँ श्लोक वार्तः पवते त्रीणिं जुहोति त्रयं इमे लोका एभ्य एवं लोकेभ्यो वात्मवं रुन्धे समुद्रोऽसि नर्भस्वानित्यांहैतद्वै वातंस्य रूप र रूपेणैव वातमवं रुन्धेऽअलिनां जुहोति न ह्येतेषांमुन्यथाहुंतिरवुकल्पंते॥ (४६)

सुवर्गाय वै लोकायं देवरथो युंज्यते यत्राकृतायं मनुष्यरथ एष खलु वै देवर्थो यद्ग्रिर्ग्निं युनिज्मि शर्वसा घृतेनेत्याह युनक्त्येवैन् र्

स एनं युक्तः सुवर्गं लोकम्भि वहित् यथ्सर्वाभिः पश्चभिर्युअयाद्युक्तौं-ऽस्याग्निः प्रच्युंतः स्यादप्रंतिष्ठिता आहुंतयः स्युरप्रंतिष्ठिताः स्तोमा

अप्रंतिष्ठितान्युक्थानिं तिसृभिंः प्रातःसवनेंऽभि मृंशति त्रिवृत् (४७)

एवं प्निश्चितियौं उग्र्याधेयेन न (५०)

भवत्यर्थ (४८)

ऽस्माल्लोकाच्यंवते योंऽग्निं चिंनुते न वा एतस्यांनिष्टक आहंतिरवं कल्पते यां वा एषोऽनिष्टक आहंतिं जुहोति स्रवंति वै सा ताइ स्रवंन्तीं यज्ञोऽनु परा भवति यज्ञं यजमानो यत्पुनश्चितिं चिनुत आहुंतीनां प्रतिष्ठित्यै प्रत्याहुंतयस्तिष्ठंन्ति (४९) न यज्ञः पंराभवंति न यजंमानोऽष्टावुपं दधात्यष्टाक्षंरा गायत्री गांयत्रेणैवैनं छन्दंसा चिनुते यदेकांदश त्रैष्ट्रंभेन यद्वादंश जागंतेन छन्दोंभिरेवैनं चिनुते नपात्को वै नामैषौँऽग्निर्यत्पुंनश्चितिर्य एवं विद्वान्पुंनश्चितिं चिनुत आ तृतीयात्पुरुषादन्नमित्त यथा वै पुनराधेयं

ऋध्नोति स पुनराधेयमा धंत्ते यों ऽग्निं चित्वा नर्ध्नोति स

पुंनिश्चितिं चिंनुते यत्पुंनिश्चितिं चिंनुत ऋद्या अथो खल्वांहुर्न चेंतुव्येतिं रुद्रो वा एष यद्ग्निर्यथां व्याघ्र सुप्तं बोधयंति तादगेव तदथो खल्वांहुश्चेतव्येति यथा वसीया सं भागधेयेंन

अभि मृंशत्युपैनमुत्तरो यज्ञो नंमत्यथो सन्तंत्यै प्र वा एषों-

एवमेव तत्प्रत्याहुंतयस्तिष्ठंन्ति प्रति स्तोमाः प्रत्युक्थानि यज्ञायज्ञियंस्य स्तोत्रे द्वाभ्यांमभि मृंशत्येतावान् वै यज्ञो यावानिग्निष्टोमो भूमा त्वा अस्यात ऊर्ध्वः क्रियते यावानिव यज्ञस्तमंन्तर्तों ऽन्वारोहित द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्या एकयाप्रंस्तुतं षायपात ताहगुप तन्मनुराष्ट्रमायनुत् तन् नाष्ट्राच्य पुनिश्चितिमंपश्यत्तामंचिनुत् तया वै स आँर्धोद्यत्पुंनिश्चितिं चिनुत ऋद्यौ॥ (५१)

विष्ट्रय तिष्ठंन्त्यस्यार्थयं नाचित्त स्मतंश चा [१०] छुन्दश्चितं चिन्वीत पृशुकांमः पृशवो वै छन्दा रंसि पशुमानेव भंवति श्येनचितं चिन्वीत सुवर्गकांमः श्येनो वै वयंसां पतिष्ठः

श्येन एव भूत्वा सुंवर्गं लोकं पंतित कङ्क्वितं चिन्वीत् यः कामयेत शीर्षण्वानमुष्मिं श्लोकं स्यामितिं शीर्षण्वानेवामुष्मिं श्लोकं भंवत्यलज्वितं चिन्वीत् चतुंःसीतं प्रतिष्ठाकां मश्चतं स्रो दिक्ष्वेव प्रतिं तिष्ठति प्रउग्चितं चिन्वीत् भ्रातृं व्यवान्प्र (५२)

पुव भ्रातृंव्यान्नुदत उभ्यतंःप्रउगं चिन्वीत् यः कामयेत् प्र जातान्भ्रातृंव्यान्नुदेय प्रतिंजिनिष्यमाणानिति प्रैव जातान्भ्रातृंव्यान्नुदते प्रतिं जिन्ष्यमाणात्रथचक्रचितंं चिन्वीत् भ्रातृंव्यवान् वज्रो वै रथो वज्रंमेव भ्रातृंव्येभ्यः प्र हंरित द्रोणचितं चिन्वीतान्नंकामो द्रोणे वा अन्नंम्भ्रियते सयौन्येवान्नमवं रुन्धे समूह्यं चिन्वीत पृशुकांमः पशुमानेव भवति (५३)

पुरिचाय्यं चिन्वीत् ग्रामंकामो ग्राम्येव भवति श्मशान्चितं चिन्वीत् यः कामयेत पितृलोक ऋध्रयामितिं पितृलोक एवर्ध्रोति विश्वामित्रजमदुग्नी वसिष्ठेनास्पर्धेता स् एता ज्मदंग्निर्विह्व्यां अपश्यत्ता उपांधत्त् ताभिर्वे स वसिष्ठस्येन्द्रियं वीर्यमवृङ्कः यिद्वेह्व्यां उपदर्धातीन्द्रियमेव ताभिर्वीर्यं यजमानो भ्रातृंव्यस्य वृङ्के होतुर्धिष्णिय उपं दधाति यजमानायत्नं वै (५४)

होता स्व प्वास्मां आयतंन इन्द्रियं वीर्यमवं रुन्धे द्वाद्शोपं दधाति द्वादंशाक्षरा जगंती जागंताः पृशवो जगंत्यैवास्मैं पृश्नवं रुन्धेऽष्टावंष्टावन्येषु धिष्णियेषूपं दधात्यष्टाशंफाः पृशवंः पृश्नवेवावं रुन्धे षण्मौर्जाठीये षड्वा ऋतवं ऋतवः खलु वै देवाः पितरं ऋत्नेव देवान्यितृन्धींणाति॥ (५)

पर्वस्व वाजंसातय इत्यंनुष्टुक्प्रंतिपद्भवित तिस्रोऽनुष्टुभुश्चतंस्रो गायत्रियो यत्तिस्रोऽनुष्टुभुस्तस्मादः श्वंस्त्रिभिस्तिष्टं स्तिष्ठति

गायत्रियो यात्त्रसाऽनुष्टुभ्स्तस्मादः श्वास्त्राभास्तष्टश् स्तिष्ठात् यचतंस्रो गायत्रियस्तस्माथ्सर्वाश्र्श्वतुरंः पदः प्रतिदधृत्पलायते पर्मा वा एषा छन्दंसां यदंनुष्टुक्पंर्मश्चंतुष्टोमः स्तोमानां पर्मस्निरात्रो यज्ञानां पर्मोऽश्वंः पश्नूनां पर्मेणैवैनं पर्मतां गमयत्येकविश्शमहंभविति (५६)

यस्मिन्नश्वं आलुभ्यते द्वादंशु मासाः पश्चर्तवस्त्रयं इमे लोका असार्वादित्य एंकविष्श एष प्रजापंतिः प्राजापत्योऽश्वस्तमेव साक्षादंभ्रोति शक्वरयः पृष्ठं भवन्त्यन्यदंन्यच्छन्दोऽन्येन्ये वा एते पृशव आ लेभ्यन्त उतेवं ग्राम्या उतेवार्ण्या यच्छक्वंरयः पृष्ठं भवन्त्यश्वंस्य सर्वृत्वायं पार्थुर्श्मं ब्रह्मसामं भविति रिश्मिना वा अर्श्वः (५७)

यत ईश्वरो वा अश्वोऽयतोऽप्रतिष्ठितः पर्गं परावतं गन्तोर्त्पार्थुर्श्मं ब्रह्मसामं भवत्यश्वस्य यत्यै धृत्यै सङ्कृत्यच्छावाकसामं भंवत्युथ्सन्नय्ज्ञो वा एष यदंश्वमेधः कस्तद्वेदेत्यांहुर्यदि सर्वो वा क्रियते न वा सर्व इति यथ्सङ्कृत्यच्छावाकसामं भवत्यश्वंस्य

सर्वत्वाय पर्यां स्या अनेन्तरायाय सर्वस्तोमोऽतिरात्र उत्तममहंर्भवित सर्वस्यास्यै सर्वस्य जित्यै सर्वमेव तेनाँऽऽप्नोति सर्वं जयति॥ (५८)

अहंर्भविति वा अश्वोऽहर्भविति दशं च॥———[१२] देवासुराः तेनर्त्व्यां रुद्रोऽश्मन्नुषदे वडुदेनं प्राचीमिति वसोर्धारामुद्रिदेवेभ्यः सुवर्गायं यत्राकृतायं

देवासुराः सर्वं जयति॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां पश्चम्काण्डे चतुर्थः प्रश्नः समाप्तः॥५-४॥

11 7-011

Begin generated on August 15, 2024

Downloaded from

♦ http://stotrasamhita.github.io | • StotraSamhita | Credits